

HYVÄ, PAHA JA RUMA SOSIAALIDARVINISMI – REFORMISTINEN LUENTA DARWININ
BIOLOGIASTA 1900-LUVUN TAITTEEN ANGLOAMERIKKALAISESSA KONTEKSTISSA

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Aate- ja oppihistoria, kandidaatintutkielma

30.3.2016

Ukko-Pekka Yliranta

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
1. "SURVIVAL OF THE FITTEST" - HERBERT SPENCER JA WILLIAM GRAHAM SUMNER	6
2. REFORMISTIDARVINISMI: POLIITTISEN VASEMMISTON TULKINTA DARWINISTA ..	13
3. PRAGMATISTIT: WILLIAM JAMES JA VAPAA TAHTO.....	19
LOPPULAUSE.....	23
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS.....	25

JOHDANTO

Sosiaalidarvinismilla on käsitteenä pitkä historia yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun piirissä. 1800-luvun loppupuoliskolla ensiaskeleitaan ottanut uusi sosiologiatiede sai vahvan filosofisen perustan ajan intellektuellista keskustelusta ja sosiologisen tutkimuksen piiri laajeni pian käsittämään koko yhteiskunnallisten ilmiöiden kirjon yhdessä muiden murroksessa olevien ihmistieteiden, kuten psykologian kanssa. Sosiaalidarvinistisen keskustelun syntyjuuret ovat sekä sosiaali- ja talouspoliittisesti että aatteellisesti tarkastellen monitahoiset, mutta keskustelun keskeisimpänä innostajana toimi CHARLES DARWININ vuonna 1859 julkaistu teos *On the Origins of Species*. Darwinin teoksen pääteemat, luonnonvalinta ja evoluutio, osuivat aikaan, jolloin raamatullinen fundamentalismi oli väistymässä asemastaan ihmisen moraalisuuden ja fyysisen kehityksen suvereenina selittäjänä¹. Evoluution tieteellisen agendan esiinmarssi korkeakoulutetuissa piireissä ja eurooppalaisessa lehdistössä toimi suurten massojen innoittajana, mutta sen ideologiset sidokset poliittisiin liikkeisiin osoittautuivat usein varsin perustelemattomiksi.² Darwinin havainnot eivät hänen itsensä mukaan oikeuttaneet niiden sosiaalisia sovelluksia ja juuri tästä syystä darvinismin tieteellinen vaate voitiin pukea myötäilemään useita keskenään ristiriitaisia ideologioita.³ Luonnonvalinnan periaatteiden esittäminen ei ollut ainoa luonnontieteellinen löydös, joka koetteli ajan intellektuellia keskustelua: myös termodynamiikan ja geologian edistysaskeleet laajensivat omalta osaltaan biologisen maailmankatsomuksen diskurssia.⁴

Tässä tutkielmassa käsittelen darvinististen käsitteiden leviämistä yhteiskunnalliseen keskusteluun HERBERT SPENCERIN ja WILLIAM GRAHAM SUMNERIN kaltaisten kiistanalaisten sosiologien filosofisten ja yhteiskunnallisten kirjoitusten välityksellä 1900-luvun angloamerikkalaisessa intellektuellissa kontekstissa. Spencer, mahdollisesti aikakauden tunnetuin sosiaalidarvinistin leimaa kantavista sosiaalitieteilijöistä, rakensi klassiseen liberalismiin, Darwinin filosofiaan ja THOMAS MALTHUSIN populaatioteoriaan pohjaavan filosofisen mallin, jonka asema akateemisessa keskustelussa 1800-luvun kolmella viimeisellä vuosikymmenellä oli erittäin vahva. Malthusin vuonna 1798 ilmestynyt *Essay on population* nähtiin angloamerikkalaisessa kontekstissaan kapitalistisen työetiikan puolustuksena ja sosiaalisen eriarvoisuuden selittäjänä⁵. Ja jo paljon aikaisemmin ilmestyneet ADAM SMITHIN kirjoitukset tarjosivat liberalistiselle talouspolitiikalle filosofiset perustelut. Lisäksi Yhdysvalloissa elettiin Darwinin kirjoitusten aikoihin suurten yhteiskunnallisten muutosten aikaa, sillä konfедераation ja unionin

---

¹ Hofstadter 1966, 16.

² Hofstadter 1966, 20-24.

³ Bannister 1979, 15.

⁴ Bannister 1979, 16.

⁵ Crook 2007, 7.

välinen sisällissota oli puhkeamaisillaan. Englantilaisen Spencerin positivistinen ja individualismia korostava filosofia vaikutti osuvan hedelmälliseen aatteelliseen maaperään sosiaalista murrosta läpikäyvässä sisällissodan jälkeisessä Yhdysvalloissa.

Sosiaalidarvinismi on kantanut läpi aatteellisen historiansa hyvin voimakasta negatiivista stigmaa. Sosiaalidarvinismi yhdistetään usein historiallisesti brutaaliin *laissez faire* –talouspolitiikkaan ja sosiaalisten arvojen rappeutumiseen, eugeniikkaan, rotuhygieniaan ja natsismiin. Aikanaan Darwinin havaintojen yhteiskuntatieteellisistä seurauksista keskustelleet tahot edustivat kuitenkin laajaa poliittista kirjoa, eivätkä läheskään kaikki darvinismin tieteellistä manttelia tavoitelleet poliittisesti motivoituneet filosofit olleet libertaareja tai oikeistolaisia. Halusin tietää, mistä sosiaalidarvinismin aatteellinen perintö tarkalleen ottaen kumpuaa ja kuinka oikeutettua ja relevanttia sen kritiikki on. Tämän tutkimuksen varsinainen tutkimuskysymys onkin: onko sosiaalidarvinismista olemassa vasemmistolaisista luentaa? Ja jos on, niin millaisin filosofisin perusteluin vasemmistolaiset ajattelijat pyrkivät osoittamaan Darwinin havaintojen istuvan omiin ideologioihinsa? Vasemmistolaisuudella tarkoitan tämän tutkimuksen yhteydessä katsantokantaa, jonka mukaan sosiaali- ja talouspoliittisia oloja tulee voida säännellä ylhäältä käsin sosiaalisten reformien keinoin. En siis pyri esittämään vasemmistolaisiksi itsensä luokittelevien ajattelijoiden näkemyksiä darwinin biologiasta, vaan pikemminkin tarkastelemaan ajan sosiaalitieteilijöiden suhtautumista lähinnä Spencerin liikkeelle panemaan sosiaalidarvinistiseen keskusteluun.

Löytääkseni vastauksia näihin kysymyksiin käytän tutkielmani pääaineistoina RICHARD HOFSTADTERIN tarkistettua painosta 1944 ensimmäistä kertaa ilmestyneestä teoksesta *Social Darwinism in American Thought* ja ROBERT C. BANNISTERIN osittain Hofstadterin väitteisiin vastaavaa vuonna 1979 ilmestynyttä teosta *Social Darwinism – Science and Myth in Anglo-American Social Thought*. Lisäksi käytän tutkielmani tukena aihepiiriä monipuolisesti tarkastelevia PAUL CROOKIN vuonna 2007 ilmestynyttä teosta *Darwin's Coat-Tails – Essays on Social Darwinism* sekä CARL N. DEGLERIN 1991 ilmestynyttä teosta *In search of Human Nature: The Decline and Revival of Darwinism in American Social Thought*. Tutkimusmetodinani toimii lähinnä kvalitatiivinen sisällönanalyysi ja vertailu niiltä osin, kuin pääaineistojeni sanoma poikkeaa toisistaan merkittävästi. Tutkimukseni kannalta on rehellistä ja tärkeää huomata, että näkemykseni tutkimistani ajatteliijoista perustuvat pitkälti heistä jälkikäteen tehtyihin tulkintoihin, ja että Hofstadterin ja Bannisterin omilla motiiveilla on vääjäämättä vaikutusta noihin tulkintoihin.

Tutkielman ensimmäinen pääluku käsittelee sosiaalidarvinismiin liittyvän keskustelun lähtölaukausta ja tarkemmin Herbert Spencerin ja William Graham Sumnerin filosofista antia. Toisessa pääluvussa tarkastelen reformistidarvinismin vastaiskua Spencerin ja Sumnerin teeseille ja samalla koetan selvittää onko vasemmistolaiselle luennalle darvinismista todella perusteita. Kolmannessa pääluvussa tarkastelen pragmatistisen koulukunnan näkemystä sosiaalidarvinismista ja erityisesti sen tunnetuimman edustajan, William Jamesin näkemyksiä. Tässä kohden lienee sopivaa myös mainita, etten käsittele tutkielmassani sosiaalidarvinismin yhteyksiä rasistisiin liikkeisiin, eugeniikkaan tai imperialismiin, sillä noiden yhteyksien perusteellinen käsittely edellyttäisi vähintäänkin toista saman laajuista tutkielmaa. Lisäksi tarkoitukseni ei ole selvittää sosiaalidarvinismin historiallisia vaiheita ja kytköksiä, vaan pikemminkin tarkastella siihen liitettyjä aatteellisia ja poliittisia merkityksiä.

1. "SURVIVAL OF THE FITTEST" - HERBERT SPENCER JA WILLIAM GRAHAM SUMNER

1800-luvun viimeisille vuosikymmenille sijoittuvan sosiaalidarvinismin ja sen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin keskittyvän intellektuellin keskustelun voidaan katsoa alkaneen Herbert Spencerin yhteiskunnallisista ajatuksista. Arvostettu filosofi ja ennen kaikkea uuden yhteiskunnallisiin ongelmiin porautuvan sosiologiatieteen pioneeri Spencer kirjoitti vuonna Darwinin *On the Origins of Species* –teoksen synnyttämässä jälkimainingeissa evoluutiosta, sosiaali- ja talouspolitiikasta sekä yhteiskuntien rauhanomaisempaan ja eettisempään suuntaan kehittyvästä historiallisesta tendenssistä comtelaisen positivismin⁶ hengessä. Spencer kirjoitti biologian ja talouspolitiikan välisestä vuoropuhelusta jo lähes kymmenen vuotta ennen Darwinin läpimurtoteosta teoksessaan *Social Statics*, 1850, eikä hänen maineensa intellektuellina ja akateemisena vaikuttajana perustunut ainoastaan hänen näkemyksiinsä Darwinin esittämästä uudesta biologiasta.⁷ Lisäksi Spencer oli kiinnostunut fysiikasta ja erityisesti vasta juuri ennen 1800-luvun puoliväliä tunnetuksi tulleesta energian säilymislaista, jota hän sovelsi yhdessä darwinilaisen evoluutio-opin kanssa sosiaalisia ongelmia käsitelläkseen.⁸ Spencerin ajattelun rooli angloamerikkalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa oli niin suuri, että minkä tahansa intellektuellin toiminnan perustaksi voitiin katsoa Spencerin tuotannon hallinta ja ymmärrys.⁹

Keskeistä Spencerin tuottamassa vaikutuksessa yhteiskunnalliseen keskusteluun oli hänen roolinsa ensimmäisenä ajattelijana, joka todella yritti yhdistää uuden biologisen tiedon merkitykset sosiaalipoliittiseen keskusteluun. Spencerin oma ”synteettinen filosofia” perustuu maailmankatsomukseen, jonka mukaan samankaltaiset lainalaisuudet ohjaavat luonnollista, biologista, psykologista ja sosiaalista sfääriä.¹⁰ Tätä maailmankuvaa vasten tarkastellessa Spencerin yritys integroida Darwinin evoluutiobiologinen teoria termodynamiikan lakien ja toisaalta ADAM SMITHIN klassisen liberalismiin sekä Smithin teoksessaan *The Theory of Moral Sentiments* esittämän moraalifilosofian kanssa näyttäytyy varsin ymmärrettävänä. Klassisella liberalismilla oli Spencerin filosofiassa varsin olennainen sija, sillä hän katsoi täydellisen vapaan individualistisen yhteiskunnallisen toiminnan kulkevan käsi kädessä altruismin kanssa: kilpailutilanteesta syntyvä luonnonvalinta tuottaa tehokkaita ja altruistisia yksilöitä ja samalla koko yhteiskunta liikkuu progressiivisesti kohti altruistisempaa sosiaalista rakennetta paremman yksilöllisen aineksensa ansiosta.¹¹ Spencer siis pyrki luomaan ajattelunsa perustaksi yhtenäisen ja

---

⁶ Auguste Comten positivismissa tarkoitetaan tässä yhteydessä periaatetta, jonka mukaan yksilön oikeudet käyvät yli kenenkään yksittäisen yksilön vallan. Ihmiset pystyvät vapaan tahtonsa puolesta saavuttamaan haluamansa ja hallitsemaan itse itseään.

⁷ Hofstadter 1966, 40.

⁸ Hofstadter 1966, 36.

⁹ Hofstadter 1966, 33.

¹⁰ Bannister 1979, 18.

¹¹ Bannister 1979, 40-43.

universaalin aatemaailman korostaakseen tieteen kehityksen sirpaloittaman maailmankuvan sijaan totuutta ja humanitaarisuutta. Synteettisen filosofian oli tarkoitus saavuttaa järkeä ja deduktiivista logiikkaa välineinään käyttäen eräänlainen validi teollinen utopia, jossa ihmisellä ja yhteiskunnalla olisi mahdollisuus jalostua vapaasti ja siten saavuttaa lopulta altruistinen kulminaatiopisteensä.¹²

Spencerin herättämä kriittisen yhteiskunnallisen keskustelun aalto lähti liikkeelle hänen esittämiensä, ja nykyisin sosiologiatieteen alaisiksi katsottavien, väitteiden seurauksena. Spencer lanseerasi Darwinin innoittamana käsitteen ”survival of the fittest”, vahvimpien selviytyminen, ja fraasista tulikin nopeasti hyvin keskeinen Spencerin ja hänen seuraajiensa ajattelua leimaava periaate. Kaikenlainen sosiaalisen kamppailun häirintä estäisi ihmisen ja yhteiskunnan luonnollisen kehityksen: kaupankäyntiä rajoittava lainsäädäntö ja valtion takaamat sosiaaliturvapalvelut estivät vahvimpien yksilöiden kohoamisen yhteiskunnan huipulle. Köyhäinapu, valtion koulut ja esimerkiksi valtion sairaanhoidolliset toimenpiteet suosivat heikomman väestönsä selviytymistä sosiaalisesta kamppailusta, eivätkä ne siten sovi luonnollisten lainalaisuuksien ohjaamaan progressiiviseen kuvioon.¹³ Spencerille taloudellisen ja individualistisen toiminnan vapauden takaaminen on ainoa tie teollisen yhteiskunnan täydellistämiseen ja siten ennen pitkää myös yhteiskunnan edistymiseen rauhanomaisempaan sosioekonomiseen tilaan. Tuon edistyksen edellytyksenä toimii yhteiskunnan vähittäinen evolutiivinen jalostuminen, eikä nopeille ja murrokseen pyrkiville yhteiskunnallisille prosesseille, kuten lakoille, vallankumouksille tai väkivallalle ole sijaa.¹⁴ Spencerin sosiologiset näkemykset eivät kuitenkaan ole täysin ristiriidattomia. Spencer itse vieroksi ajatusta väkivallan käyttöä yhteiskunnan heikompiosaisia kohtaan, eikä hän myöskään hyväksynyt hänestä myöhemmin hahmoteltua kuvaa raa’an ja välinpitämättömän sosiaalidarvinistisen filosofian isänä.¹⁵ Darwinin tavoin Spencer katsoi jatkuvan kamppailun ja luonnonvalinnan toimivan vääjäämättömän lain tavoin ihmisen tahdosta riippumatta: korkeammat sivilisaatiot voivat syntyä vain kamppailun myötä ja tuossa kamppailussa kaikkein lahjakkaimmat selviytyvät. Sen sijaan siinä, missä Darwin taipui humanitaarisen sosiaalipoliittisen näkemyksen hyväksymiseen liian brutaalin ja välittömiltä seurauksiltaan arvaamattoman lajinjalostuksen vaihtoehdona¹⁶, ajautui Spencer toisenlaisten ristiriitojen pariin. Ensinnäkin jos Spencerin ja Darwinin omaksuma lamarckistista ajatusta saavutettujen ominaisuuksien periytyemisestä sovelletaan sosiaaliseen valintaan, johtaa lajinjalostusprosessi ennen pitkää Spencerin vastustamaan ylhäältä päin johdettuun sosiaaliseen suunnitteluun¹⁷. Toisaalta, jos sosiaalinen valinta tuottaa tehokkaita ja altruistisia yksilöitä ja nämä yksilöt puolestaan holhoavat ”huonoja yksilöitä”

---

¹² Bannister 1979, 62-64.

¹³ Hofstadter 1966, 41.

¹⁴ Hofstadter 1966, 39-47; Bannister 1979, 50.

¹⁵ Bannister 1979, 34-35.

¹⁶ Crook 2007, 39-40.

¹⁷ Crook 2007, 17-18.

oman jaloutensa johdosta, johtaa tilanne väistämättä huonojen yksilöiden määrän hallitsemattomaan kasvuun ja yhteiskunnallisen aineksen degeneroitumiseen. Ainoaksi tavaksi päästä tästä noidankehästä Spencer katsoi syvästi vieroksumansa inhimillisen kärsimyksen ja tunnekylmän suhtautumisen sosiaalisen avun tarjoamiseen heikko-osaisille. Spencer itse ilmaisee asian kyynisen vakavasti: ”We cannot repress and gradually diminish this body of relatively worthless people without inflicting much pain.”¹⁸

Spencerin näkyvin seuraaja William Graham Sumner edustaa sekä oman aikansa että myöhempien aatehistoriantutkijoiden että sosiologien näkökulmasta kaikkein voimakkaimmin sitä aatteellista maailmankatsomusta, jota kutsutaan sosiaalidarvinistiseksi. Sumner kuului Herbert Spencerin ajattelun välittöimpiin ylistäjiin ja puolustajiin ja monet hänen omista yhteiskunnallisista pohdintoistaan koskien talouden sääntelyn poistamista ja sosiaalista kamppailua juontavat suurilta osin suoraan Spencerin kirjoituksista. Sumnerin maailmankuvaan vaikutti merkittävästi hänen nuorena omaksumansa näkemykset sosiaalisen todellisuuden rakenteesta: hänen ahkera ja yritteliäs isänsä kannatti tiukan protestanttista työetiikkaa ja teologian merkitys korostui myöhemmin Sumnerin omassa opinnoissa.¹⁹ Lisäksi nuori Sumner perehtyi kattavasti klassisen talousteorian saloihin ja asettui arvostamaan vapaata ja ”luonnollista” kapitalismia parhaana sosioekonomisena järjestelmänä.²⁰ Sumnerin filosofian tunnusomaisimmat piirteet rajoittuivat *laissez faire* -periaatteen puolustukseen ja eräänlaiseen sosiaalisen determinismin olemassaolon perusteluun. Ensinnäkin Sumner katsoi yhteiskunnallisten sfäärien, kuten luonnon, talouden tai uskonnon, olevan täysin deskriptiivisiä, ja siten erillään eettisestä ja moraalisesta keskustelusta. Toisekseen Sumnerin näkemykseen sosiaalipolitiikasta vaikutti merkittävästi Malthusin populaatioteoria ja sen esittämä kuva maa-populaatio-suhteen perustavanlaatuisesta asemasta sosiaalisen infrastruktuurin järjestämisessä.²¹ Yhteiskunnan sosiaalisten olojen järjestämisen Sumner katsoi perustuvan itse lanseeraamaansa ajatukseen sosiaalisesta determinismistä, jota tarkastelen hieman myöhemmin lisää.

Sumner ajatteli Spencerin tavoin, että yhteiskunnan menestyksekäät yksilöt olivat sosiaalisen kamppailun voittajia ja paikkansa yhteiskunnan huipulla pitkälti ansainneet. Kansakunnan vahvuus tuottavuuden ja ryhmäkoheesio- näkökulmasta perustuu Sumnerin näkemyksen mukaan heikkojen jalostamiseen materiaalisesti ja sosiaalisesti vahvoiksi yksilöiksi sosiaalisen kamppailun välityksellä.²² Sumner kuitenkin korvasi Spencerin survival of the fittest -periaatteen omalla laajemmalla käsitteellään ”competition of

---

¹⁸ Bannister 1979, 54.

¹⁹ Bannister 1979, 99-101; Hofstadter 1966, 52.

²⁰ Hofstadter 1966, 53.

²¹ Bannister 1979, 107; Hofstadter 1966, 54-56.

²² Bannister 1979, 113.

life”, joka ei-darvinistisesti oletti sosiaalisen selviytymiskamppailun päätyvän aina joko vahvimpien tai heikoimpien yksilöiden selviytymiseen.²³ Tämä pieni, mutta olennainen käsitteellinen ero muodostaa Sumnerin ja Spencerin ajattelutavoille hyvin poikkeavat lähtökohdat. Sumnerille kaikki sosiologiset ja psykologiset viiteilmiöt muodista valtiojärjestyksen muutokseen ovat vain ”ohimeneviä vaiheita” sosiaalisen selviytymiskamppailun tiellä. Lainsäädännöllä, demokratialla tai perustuslaillisilla ”luonnollisilla oikeuksilla” ei ole todellista vaikutusta ihmiskunnan evoluution loppupysäkkiin.²⁴ Punnitsemalla näitä filosofia lähtökohtia on helppo ymmärtää, miksi rajoittamaton sosioekonominen kamppailu selviytymisestä näyttäytyy Sumnerille niin luontevana ratkaisuna sosiaalisiin ongelmiin: pessimistinen malthusilaisuus ja näkemys talous- ja sosiaalipolitiikasta etiikasta ja moraalisisista irrallisina sfääreinä suorastaan pakottavat näkemään ihmisen häikäilemättömän, sääntelemättömän ja jatkuvan kamppailun agenttina. Juuri tässä on Sumnerin sosiaalisen determinismin keskeinen sanoma. Yhteiskunnallinen selviytymiskamppailu on vääjäämätöntä ja ihmisen järkipäisestä sääntelystä riippumatonta, halusimme sitä tai emme.

Spencerin ja Sumnerin panos sosiologisen keskustelun käynnistämiseksi Darwinin havaintojen pohjalta on kiistämätön ja erityisesti Spencerin tapauksessa filosofisesti hyvin perusteellinen. Heidän ajatuksenkulustaan vedettiin 1900-luvun taitteessa useita poikkitieteellisiä johtopäätöksiä, mutta useimmiten Spenceriä ja Sumneria puoltaneet tai kritisoineet kirjoitukset pysyttelivät talous- ja sosiaalipoliittisissa argumenteissa. Hofstadterin näkökulmasta molempien ajattelijoiden kirjoituksissa kiteytyy ennen kaikkea amerikkalaisen talousliberaaliuden säälimätön luonto. Progressiivisuusajattelun läpäisemän yhteiskunnan liikemiehet näkivät Hofstadterin mukaan spenceriläisyydessä oivallisen tavan perustella häikäilemättömiä toimintatapojaan bisneksen näyttämöillä, eivätkä menestyneimmät liikemiehet, kuten J.D. Rockefeller ja Andrew Carnegie, piilotelleet myönteistä suhtautumistaan Spencerin filosofiaan.²⁵ Hofstadterin mukaan Spencer ja Sumner määrittelivät ne sosiaalidarvinismille tunnusomaiset piirteet, joihin aihepiirin ympärille kohdistunut kritiikki kohdistui. Tämän stigman johdosta vielä 1900-luvun puolivälikin jälkeen sosiobiologian parissa työskentelevät sosiologit ja filosofit koettivat välttää sosiaalidarvinistiseksi leimautumisen kirjoittaessaan biologian ja humanististen ihmistieteiden yhteensovittamisesta soveltuvien osien.²⁶ Juuri Hofstadterin näkemys juurrutti sosiaalidarvinismin käsitteeseen vahvasti pejoratiivisen sävyn ennen muuta kapitalistisen talousjärjestelmän perusteluna.²⁷

---

²³ Bannister 1979, 104-105.

²⁴ Bannister 1979, 110; Hofstadter 1966, 60-65.

²⁵ Hofstadter 1966, 44-45.

²⁶ Degler 1991, 319.

²⁷ Crook 2007, 35-36.

Bannisterin myöhempi teos tekee selvän pesäeron Hofstadterin kriittiseen kantaan. Spencerin synteettisen filosofian suora yhdistäminen Darwinin evoluutio-oppiin näyttäytyy Bannisterille keinotekoisena ja reduktiivisena tapana tarkastella Spencerin kokonaisnäkemyistä yhteiskunnan olojen järjestämisestä. Spencerin progressiivinen ote ja jossain määrin deterministinen näkemys evoluution aikaansaamasta kehityksestä jalompaan ja altruistisempaan yhteiskuntaan ei vastaa Darwinin itse antamaa näkemystä evoluutiosta ihmislajin kohdalla. Esimerkiksi ihmisen moraalin Darwin katsoi kumpuavan sosiaalisuudesta ja yhteisen hyvän ymmärryksestä, eikä hän siten hyväksynyt utilitaristisia tai itsekkäitä selityksiä moraalin synnylle.²⁸ Spencer puolestaan piti individualistisuutta ja yksilön sääntelemätöntä vapautta toimia oman parhaansa eteen itseisarvona ja sosiaalisen kamppailun *primus motorina*. Darwin ei myöskään katsonut luonnonvalinnan noudattelevan mitään päämäärätietoista kaavaa tai tarkoitusta, kuten Spencerin synteettinen filosofia esittää. Sumnerin ja Spencerin välisen suhteen Bannister katsoo olevan usein esitettyä löyhempi. Molemmat ajattelijat kyllä puolustavat darvinistisia käsitteitä soveltaen *laissez faire* -periaatetta ja valtion interventiovastaisuutta, mutta pohjimmiltaan heidän filosofiansa poikkeavat toisistaan merkittävästi.²⁹ Sumnerin tapa eristää yhteiskunnallisia ilmiöitä omiin tiukkoihin sfääreihinsä ei jätä tilaa moraalisille kysymyksille, ja ehkä siksi Sumner ei nähnyt mitään vikaa selviytymisstrategiassa, jossa vahvempi yksilö pyrkii keinolla millä hyvänsä sivuuttamaan heikompiensa. Tämän hän ilmaisee varsin sopivalla analogialla eläinmaailmasta: ”Rattlesnakes survive where horses perish”³⁰. Lisäksi Sumner kietoo näkemyksensä vahvimman selviämisen Spenceriä tiukemmin taloudellisen menestyksen asuun. Esimerkiksi perintövarallisuus on samantapainen kumuloituva kilpailuetu kuin fyysisetkin suvussa kulkevat ominaisuudet ja siten yksilön varallisuus ei ole ainoastaan hänen oman menestyksensä vaan koko hänen sukuperintönsä merkki.³¹ Sumner siis pyrkii jossain määrin puolustamaan *status quo* siinä missä Spencer pyrkii hahmottelemaan luonnonvalinnan lainalaisuuksien kokonaisvaikutuksia sosiaaliseen todellisuuteen läpi historian.

Kuten kaikkien sosiaalidarvinisteiksi kutsuttujen ajattelijoiden, myös Spencerin ja Sumnerin kohdalla tulee mielestäni esittää kaksi olennaista kysymystä. Ensinnäkin, missä määrin Spencer ja Sumner olivat sananmukaisesti darvinisteja? On selvää, että heidän ajattelunsa ja filosofiansa innoituksena on toiminut Darwinin teoria luonnonvalinnasta ja ihmisen biologisesta sidoksesta evoluutioprosessiin kumpuava yhteys sosiaalitieteisiin. Kuitenkaan Darwin, sen paremmin kuin hänen läheisimmät seuraajansa ALFRED RUSSEL WALLACE tai THOMAS HENRY HUXLEYKAAN, ei väitä teoksensa *On the*

---

²⁸ Degler 1991, 9-10.

²⁹ Bannister 1979, 99.

³⁰ Bannister 1979, 106.

³¹ Hofstadter 1966, 58.

Origin of Species antavan minkäänlaista eettistä ohjenuoraa yhteiskunnallisten olojen järjestämiseksi³². Lisäksi, kuten jo aiemmin on mainittu, Darwin katsoi luonnonvalintaprosessin vapaan toiminnan pakottamisen olevan liian julma tapa tavoitella ”suurempaa hyvää”, toisin kuin Spencer ja Sumner antavat ymmärtää. Darwin, Spencer ja Sumner jakavat ymmärrettävästi yhteisen näkemyksen lamarckistisesta ominaisuuksien periytyvyydestä, sillä August Weismannin sytoplasmateoria³³ tuli julki vasta sosiologisen keskustelun ollessa jo täydessä käynnissä, samoin kuin Gregor Mendelin biologiset lait risteyttämisestä. Darwinin oppi luonnonvalinnasta ei tuoreemmista löydöksistä kärsinyt, mutta sen sijaan Spencerin ja Sumnerin filosofiassa köyhän väestönosan periytyvillä ja yhteiskunnallista ainesta degeneroivalla ominaisuuksilla oli sosiaalipoliittisesti tärkeä rooli.

Toisekseen Spencerin ja hänen seuraajiensa laajalti käyttämän käsitteen ”fit” sisältöä ei ole määritelty yksiselitteisesti. Löyhästi määriteltynä käsitteet menettävät osan tieteellisesti käytännöllisyydestään ja samalla käsitteiden käytön taustalla vaikuttavien motiivien tarkastelu vaikeutuu. Klassisen talousliberaaliuden viitekehyksessä taloudellisen ja sosiaalisen kilpailun moottorina toiminee yksilön ahkeruus, opportunistisuus, tehokkuus ja älykkyys, mutta ovatko nämä ne piirteet jotka suovat edun sosiaalisessa kamppailussa menestyville? Sumnerille varallisuus, kuten edellä on todettu, on selvä merkki menestyksestä sosiaalisessa kamppailussa. Sillä miten kyseinen varallisuus on kartutettu, ei näyttäisi olevan suuren kuvan kannalta merkitystä. Spencerin ja Sumnerin näkökulmasta empatian ja altruismin kaltaisten luonteenpiirteiden vaikutus sosiaalisten olojen järjestämiseen vaikuttavat haitallisesti ihmislajin laadulliseen kehitykseen, joskin Spencer kohdensi esimerkiksi köyhäinlakikritiikkinsä enemmän itse lakia ja valtion interventiota kohtaan kuin itse köyhäinapuulmiötä kohtaan.³⁴ Darwin puolestaan esittää myöhemmissä kirjoituksissaan, että yhteistyökyky, empatia ja järjenkäyttö pystyvät yhdessä loiventamaan individualistisen kamppailun brutaleja vaikutuksia yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Darwinille eettisyys ja altruismi edustavat korkeampia piirteitä, joita ihminen voi omaksua koulutuksen välityksellä, mutta jotka ovat joka tapauksessa säilyttäneet asemansa ihmislajin evoluutiossa tarpeellisuutensa vuoksi.³⁵

Ehkä selvin ero sosiaalidarvinisteiksi kutsuttujen ajattelijoiden ja Darwinin välillä oli kuitenkin ensin mainittujen tavassa käsitellä evoluutiota deterministisenä prosessina. Sekä Spencerin synteettinen filosofia että Sumnerin sosiaalinen determinismi asettivat luonnonvalinnan viitekehykseen, jossa luonnonvalinnan

---

³² Bannister 1979, 9.

³³ Evoluutiobiologi August Weismann havaitsi perinnöllisyyden välittyvän kromosomien kautta. Weismannin mukaan somaattisilla soluilla, eli kaikilla muilla paitsi sukusoluilla ja sukusolujen kantasoluilla, ei ole vaikutusta perinnöllisyyteen.

³⁴ Bannister 1979, 40.

³⁵ Crook 2007, 39.

vapautta toimia ihmislajin parhaaksi tuli suojella interventioilta. He näkivät luonnonvalinnan jalostusprosessina, jonka lopputuotteena olisi jalo ja täydellistynyt ihmislaji sekä harmoninen ja kultivoitunut sivilisaatio. Darwinille evoluutioprosessin aikaansaama kehitys kertoi kulloinkin kyseessä olevan lajin kyvystä adaptoitua muuttuvan ympäristönsä ja yhteisöönsä. Jos esimerkiksi lintulaji leviää populaation kasvaessa alueelle, jolle sen luonnolliset saalistajat eivät ole asettuneet, voi se ennen pitkää vähittäisesti kadottaa lentokykynsä tarpeettomana. Jos taas pedot löytävät tiensä lentokyvottomien lintujen asuttamalle alueelle, osoittautuu evoluutioprosessin aikaisemmin vahvistama kilpailuetu riskiksi koko lajin selviytymiselle. Spencerin ja Sumnerin determinismi ei myöskään saanut 1800-luvun lopun amerikkalaisen kristillisen kauppiasluokan hyväksyntää, sillä armottoman heikoimpien tuhoutumiseen perustuvan fatalistisen logiikan pelättiin syrjäyttävän moraalisen yhteiskunnallisesta toiminnasta.³⁶ Jos Spencer ja Sumner kannattajineen olivat sananmukaisesti sosiaalidarvinisteja, niin ainakaan he eivät muodostaneet kovin tarkkarajaista kuvaa siitä, mitä sosiaalidarvinismi ideologiana edustaa.

---

³⁶ Bannister 1979, 60-61; Hofstadter 1966, 86.

2. REFORMISTIDARVINISMI: POLIITTISEN VASEMMISTON TULKINTA DARWINISTA

Herbert Spencerin ja William Graham Sumnerin esittämä kuva luonnonvalinnan toiminnasta yhteiskunnan sosiaalisen progressiivisuuden ainoana oikeutettuna ohjaajana sai aikaan 1800-luvun viimeisillä vuosikymmenillä valtavan kohun angloamerikkalaisissa älymystöpiireissä. Niitä ajattelijointa, jotka asettuivat puolustamaan yhteiskunnallisesti heikoiten pärjäävien emansipaatiota sosiaalisen reformin kautta, kutsutaan reformistidarvinisteiksi. Tyypillisimpiä piirteitä reformistisesta sosiologisesta tavasta tarkastella sosiaalidarvinismia ovat biologian tiedehierarkkisen aseman kyseenalaistaminen sekä kulttuurin, ekologian ja ihmisen käyttäytymistä tutkivien tieteenalojen merkitysten korostaminen.³⁷ Erityisesti Weismannin sytoplasmateorien jälkimainingeissa vasemmistolaiset ajattelijat alempien luokkien kurjuuden johtuvan heidän ympäristönsä kurjuudesta, ja että heidän emansipaationsa vapauttaisi geenialtaaseen piileviä ominaisuuksia variaatioineen ja mahdollisuuksineen.³⁸ Hieman samaan tapaan kuin Spencerin ja Sumnerin tapauksessa reformistidarvinistiset ajattelijat tarkastelivat kukin Darwinin sosiologista perintöä omasta näkökulmastaan, eikä reformistidarvinismille voi ideologiana määritellä sen tarkempia rajoja kuin sosiaalidarvinismillekaan.

Alfred Russel Wallace, yksi tunnetuimmista Darwinin aikaisista darvinisteista, katsoi sivistyneen ihmisen olevan irrallaan eläimiä koskevasta luonnonvalinnasta. Wallacelle ihmisen henkinen evoluutio on taannut koko lajille paikan brutaalin selviytymiskamppailun yläpuolella, ja erityisesti uskonnollisille motiiveilleen ajattelunsa perustaneet reformistidarvinistit näkivät Wallacen järkeilyn vastaavan kristillisen jumalan ihmislajille viitoittamaa tietä eläinkunnan kruununa.³⁹ Huolimatta siitä, että ajatus ihmisen roolista evoluution yläpuolella on tarkasti ottaen varsin ei-darvinistinen⁴⁰, Wallacella oli paljon seuraajia. Esimerkiksi HENRY GEORGE, yhdysvaltalainen taloustieteilijä ja vaikuttaja, näki Wallacen perusteluissa keinon taistella materialismia ja fatalismia vastaan evoluutiobiologian avulla ilman, että ihmislajin evoluutio ja kristillinen luomiskertomus asettuvat liian jyrkkään ristiriitaan.⁴¹ Toki kaikki kristityt ajattelijat eivät hylänneet Spencerin filosofiaa. Esimerkiksi William Youmans, Spencerin pitkäaikaisen amerikkalaisen ystävän Edward Youmansin pikkuveli, piti Spencerin maailmankatsomusta ja sen esittelemää harmonista ja teleologista luonnonlakia jopa Darwinin esittämää ”viidakon lakia” parempana. Kristittyinä hän jopa kannusti kaikenlaisen altruistisen intervention lakkauttamista, sillä hän

---

³⁷ Bannister 1979, 11; Hoftsadter 1966, 67.

³⁸ Crook 2007, 25-26.

³⁹ Bannister 1979, 32.

⁴⁰ Degler 1991, 13.

⁴¹ Bannister 1979, 120.

uskoi luonnonvalinnan olevan kaikkein tehokkain tapa karsia yhteiskunnasta kärsimystä ja inkompetenssia.⁴²

Yksi näkyvimmistä Spencerin kriitikoista oli yhdysvaltalainen sosiologi LESTER WARD, jonka asema eräänä johtavista reformistidarvinisteista ennen 1900-luvun taitetta on monella tapaa perusteltu. Ward vastusti erityisesti *laissez fairea*, jolla oli Spencerin filosofiassa keskeinen rooli. Hän esimerkiksi esitti, että interventiovapaa talouspolitiikka toimii vain silloin, kun halutaan edistää emansipaatiota yksin- tai harvainvaltaisista järjestelmistä, kuten monarkioista tai oligarkioista. Kansanvaltaiset valtiot puolestaan pystyvät positiiviseen lainsäädäntöön yhteisen hyvän turvaamiseksi, eikä interventiovastaisuus siksi ole perusteltua.⁴³ Wardin mielestä myös suuryritykset, luonnollisessa kilpailussa menestyneet organismit, pyrkivät itse vaikuttamaan talouspoliittisiin asioihin interventionistisesti: tästä esimerkkinä monopolit ja kartellit. Taipumus interventioon sisältyy siis vapaiden markkinoiden luonnolliseen kehitykseen, eikä lainsäädäntöä tulisi siksi nähdä luonnottomana.⁴⁴ Toinen Wardin kritiikin keskeinen teesi oli ihmisen tahdonalaisen ja tarkoituksenmukaisen toiminnan roolin väheksyntä spenceriläisessä filosofiassa. Wardin mukaan ihmisen toiminta tulisi erottaa luonnon ”sokeista ilmiöistä”, sillä ihmisen kyky muokata ympäristöään ja parantaa omia mahdollisuuksiaan kehittyä lajina keinotekkoisten ja luontoa imitoivien prosessien välityksellä erottaa hänet luonnollisesta valinnasta.⁴⁵ Esimerkiksi keinotekoinen ruoantuotanto ja tiedontuotanto, eli kasvatus ja koulutus, ovat suoria interventioita luonnolliseen jatkumoon. Samalla tavoin sosialisointi välityksellä siirtyvät tiedot ja taidot ovat perinnöllisyydestä riippumattomia elementtejä, mutta silti kiistämättä lajin kehityksen kannalta hyödyllisiä. Ward piti ylipäätään Spencerin individualistista otetta väärin perusteltuna, sillä monet luonnon organismit ja yhteisöt, kuten solut, ovat lähtökohtaisesti sentralistisia ja muutosvalmiita.⁴⁶

Ward itse suosi yhteiskuntamallia, jota alettiin kutsua sosiokraatiaksi. Wardin sosiokraattinen yhteiskuntamalli oli yhdistelmä meritokratiaa ja mahdollisuuksien tasa-arvoa, eikä hänen poliittinen maailmankatsomuksensa ollut siten sosiaalipoliittisesta näkökulmasta aikanaan erityisen vasemmistolainen. Ward halusi irrottautua sekä sosialismin että *laissez fairen* kannattajista, mutta erityisesti häntä harmitti darvinismin väärinkäyttö intellektuellin yläluokan *status quon* perusteluna.⁴⁷ Wardille käsite ”sosiaalidarvinismi”, tai tarkemmin tässä yhteydessä yritys soveltaa Darwinin evoluutioteorian mekanismeja sosiaali- ja talouspoliittisiin tarkoituksiin oli ennen kaikkea olkinukke, jonka avulla poliittiset

---

⁴² Bannister 1979, 89-91.

⁴³ Hofstadter 1966, 72.

⁴⁴ Hofstadter 1966, 73.

⁴⁵ Hofstadter 1966, 74-76.

⁴⁶ Hofstadter 1966, 77-80.

⁴⁷ Bannister 1979, 129; Hofstadter 1966, 82-83.

vastustajat pyrkivät leimaamaan toisiaan julkisessa keskustelussa. Ward itse sai myös sosiaalidarvinistin maineen tukiessaan myöhemmin eugeniikkakeskustelun yhteydessä avioliittolakien asettamista tiettyjen kokonaisperimää rappeuttavien väestönsien lisääntymisen rajoittamiseksi.⁴⁸ Wardin tiukasti yhteiskunnallisiin ilmiöihin sidoksissa ollut kritiikki pyrki Bannisterin tulkinnan mukaan tyrmäämään näkemyksen, jonka mukaan Amerikka näyttäytyi intellektuelleille ihmisen tahdosta riippumattomana viidakkona. Vallitsevan tilanteen puolustajat olivat siten ”viidakon lain julistaja” ja darvinismi ”viidakon lain tiede”.⁴⁹

Wardin ohella useat muut valtion sääntelyyn myönteisemmin suhtautuvat ajattelijat osallistuivat Spencerin kritisointiin. Brittiläinen sosiologi BENJAMIN KIDD katsoi tradition rapistumisen ja rationaalisen individualismisen johtavan ennen pitkää joko tieteellisesti perusteltuun julmaan itsekkyyteen tai jumalattomaan sosialismiin. Moraalin ja altruismin ”superrationaalisten”⁵⁰ ominaisuuksien ja lajin kehityksen kannalta elintärkeän kollektiivisen kilpailun säilyminen edellyttää alempien luokkien kohottamista valtion sääntelyn keinoin.⁵¹ Tällainen reformoitu kapitalismi on ainoa egoistiselta rationalismilta ja väkivallalta suojaava terveen kilpailun alusta.⁵² Venäläinen ruhtinassukuinen anarkisti ja luonnontieteilijä PJOTR KROPOTKIN esitti vuoden 1902 teoksessaan *Mutual Aid*, että evoluutio ei ensinkään ole yksiselitteisen individualistista, kuin Darwinin havainnoista voisi ymmärtää. Siperian karuissa olosuhteissa eläinlajit pyrkivät keskinäisen selviytymiskamppailun sijaan toimimaan yhteistyössä taatakseen populaationsa selviytymisen. Kropotkinille luonnonvalinnan ilmiöt olivat moraalista tekijöistä irrallisia, mutta toisaalta sosiologian kannalta hyödyllisiä runsaan biologisen ja antropologisen faktasisältönsä vuoksi.⁵³ Wallacen ohella Darwinin läheisimpiin seuraajiin kuuluva Thomas Henry Huxley piti Kropotkinin tapaan luonnonvalintaa ei-moraalisena prosessina ja siten huonona mallina ihmisten sosiaalisten olojen järjestämiseksi. Huxleylle sosiaalinen kamppailu oli enemmänkin kamppailua viihtyisyydestä kuin eloonjäännistä, eikä ”drakonilainen valinta” sovi sosiaalipoliittisen päätöksenteon perustaksi.⁵⁴ Huxley myös korosti Humeen giljotiiniin⁵⁵ hengessä, vastoin determinististä maailmankatsomusta, että vaikka sosiaalinen kamppailu onkin kiistämättä kultivoinut ihmislajia, ei se tarkoita että ihmisyyhteisön olot tulisi jatkossakin järjestää sosiaalisen kamppailun vapaata toimintaa vastaaviksi.⁵⁶ Skottilainen pastori ja kirjailija HENRY DRUMMOND käänsi Spencerin käsitteen

---

⁴⁸ Bannister 1979, 129-130.

⁴⁹ Bannister 1979, 136.

⁵⁰ Superrationaalinen, eli järjen yläpuolella (tavoittamattomissa) oleva.

⁵¹ Bannister 1979, 99-100; Hofstadter 1966, 151-156.

⁵² Crook 2007, 158.

⁵³ Bannister 1979, 97; Hofstadter 1966, 154.

⁵⁴ Bannister 1979, 96; Hofstadter 1966,

⁵⁵ David Hume filosofinen teesi, jonka mukaan tosiasioista ei voida johtaa moraalisia sääntöjä.

⁵⁶ Crook 2007, 67.

vahvimpien selviämisestä päälaelleen ja käytti käsitettä ”the struggle for life of others” kuvamaan käsitystään altruismin keskeisestä roolista biologisen evoluution kulkua. Drummondille luonto ja henkinen maailma toimivat omina sfääreinään ja esimerkiksi perheessä moraalisuus ja solidaarisuus vaikuttavat sosiaaliseen vuorovaikutukseen biologisia tekijöitä voimakkaammin.⁵⁷ Wardia lukuun ottamatta kukaan näistä aikanaan vaikuttaneista ajattelijoista ei kuitenkaan suoranaisesti pyrkinyt johtamaan sosiaali- ja talouspoliittisia näkemyksiään Darwinin havainnoista, vaan pikemminkin heidän tarkoituksenaan oli rajoittaa biologisen tiedon soveltamista murrosvaihetta läpikäyviin yhteiskuntatieteisiin.

Sosialismin kasvava suosio 1900-luvun taitteessa oli hedelmällistä maaperää sosioekonomiselle keskustelulle, mutta sosialistisen ideologian ja Darwinin havaintojen tieteellisesti rinnasteisen suhteen perusteleminen osoittautui sen sijaan kiviseksi tieksi. KARL MARX tyrmäsi spenceriläisen kamppailufilosofian ja keskittyi individualistisen selviytymistaistelun sijaan tarkastelemaan luokkataistelua ja tuotantosuhteiden vaikutusta sosiaalisiin rakenteisiin. Marxin historiallisella materialismilla⁵⁸ ja darvinistisella luonnonvalintaopilla on lähtökohdiltaan hyvin vähän kosketuspintaa toisiinsa nähden ja niiden käsitteet operoivat pääosin toisistaan irrallisissa sfääreissä.⁵⁹ Ehkä merkittävin yhtymäkohta vasemmistolaisen poliittisen ideologian ja Darwinin biologian välillä oli muutoksen luonnollisuuden korostaminen. Muutoksella, tai paremminkin vallankumouksella, on marxilaisessa filosofiassa eriytyisen tärkeä rooli ja siksi evoluutioteoriaan luontevasti sisältyvä jatkuva muutoksen edellytys edusti sosialistisille ajattelijoille tieteellistä vahvistusta vallankumouksen tarpeellisuudesta. Dilemmaksi muodostui tämänkin yhtäläisyyden osalta se, että darvinistinen muutos on ennen kaikkea vähittäistä ja jatkuvaa, kun taas vallankumouksen vaikutus yhteiskuntaan oli välitön ja kokonaisvaltainen. Eräällä tavalla sosialistinen sosiaalidarvinismi kulminoitui luokkataistelun ja ”ryhmäindividualismin” rinnastukseen siinä toivossa, että luonnonvalintaa voitaisiin soveltaa samalla tavalla ryhmien välisiin suhteisiin kuin Spencer oli soveltanut sitä yksilöiden välillä.⁶⁰ Lyhyesti sanottuna, marxistit hyväksyivät Darwinin ja Spencerin filosofiasta vain ne osat, joita he itse pystyivät käyttämään oman ideologisen filosofiansa tukemiseen⁶¹.

Ei ole mitenkään poikkeuksellista, että poliittiset tahot pyrkivät tulkitsemaan keskeisinä pidettyjä aatteita ja kirjallisuuden tuotteita omien vaikuttimiensa näkökulmasta. Esimerkiksi Raamatusta, kiistämättä eräästä länsimaisen kristillisen kulttuurin ja etiikan kulmakivistä, voidaan etsiä perusteluja mitä

---

⁵⁷ Bannister 1979, 161; Hofstadter 1966, 104.

⁵⁸ Yhteiskuntatieteellinen teoria, jonka mukaan tuotanto viime kädessä määrää muut yhteiskunnassa tapahtuvat ilmiöt.

⁵⁹ Bannister 1979, 132.

⁶⁰ Bannister 1979, 221.

⁶¹ Hofstadter 1966, 117.

moninaisimmille sosiaalipoliittisille tavoitteille.⁶² Ranskalainen antropologi ja filosofi CLAUDE LÉVI-STRAUSS totesi vielä 1980-luvulla, että vauhdikkaasti kehittyvää sosiobiologian tieteenalaa käytetään yhtäältä ranskalaisten vasemmistolaisten uusrousseulaisten ja toisaalta amerikkalaisten uusfasistien poliittisten tavoitteiden perusteluna.⁶³ Samaan tapaan kilpailu Darwinin biologian uusien löydösten sisällyttämisestä poliittisten ideologioiden perusteluihin kävi 1900-luvun vaihteessa kuumana, usein löyhien analogioiden ja tarkoin määrittelemättömien käsitteiden muodossa. Nähdäkseni osasyynä kilpailuun darvinismin tiedollisesta sisällöstä toimi sen asema abstraktina, ihmisen vaikuttimien ulottumattomissa olevana, luonnonlakina. Monet deterministiset maailmankatsomukset, kuten esimerkiksi Spencerin synteettinen filosofia tai Marxin historiallinen materialismi, kelpuuttivat soveltuvilta osin tuekseen kaiken todistusvoimaisen aineiston, mitä tarjolla oli. Darwinin biologian ja yhteiskunnallisten tieteiden välistä kuilua pyrittiin kaventamaan kehittämällä oivaltavia analogioita. Darwinin havainnot evoluutiosta antoivat tilaa naturalismille, johon perustuen ihmisyyhteisön toiminnan ja eläinkunnan ilmiöiden vertailukelpoisuus tuli mahdolliseksi.

Useimpien sosiaalidarvinisteiksi kutsuttujen ajattelijoiden filosofia pohjasi vahvasti joko klassisen liberalismiin ja malthusilaisuuden tai vastaavasti solidaarisen ja työväenluokkaa kohtaan empaattisen sosialismin arvoihin. Myös kristilliset ajattelijat tulkitsivat Darwinia omista uskonnollisista lähtökohdistaan: kristillisen etiikan ja moraalitajun katsottiin säilyneen kamppailussa evolutiivisena etuna, mutta tuon kehityksen taustalla nähtiin vaikuttavina voimina puhtaan naturalististen lakien sijaan traditio ja kristillisen jumalan huolehtivan suunnitelma.⁶⁴ Reformististen vasemmistolaisten ajattelijoiden keskeisin panos keskusteluun sosiaalidarvinismista ilmenee mielestäni koulutuksen ja kasvatuksen merkityksen korostamisessa. Alempien luokkien kurjuuden syyksi alettiin yhä voimakkaammin nähdä ympäristön vaikutus noiden väestöryhmien yksilöiden oman inkompetenssin sijaan. Alemmista luokista ei reformistidarvinistien mukaan tarvinnut päästä eroon kärsimyksen ja kilpailusta karsiutumisen kautta, vaan alempien luokkien kelpoisuutta tuli kohentaa kollektiivisella tietojen ja taitojen lisäämisellä.

Yhdysvaltalaisen utopistin ja kirjailijan EDWARD BELLAMYN mukaan brutaali kilpailu korostaa kunkin luokan pahimpia piirteitä ja paras tie ihmiskunnan jalostamiseen on kaikkien luokkien, erityisesti alempien, olosuhteiden muuttamisessa.⁶⁵ Sama teema korostuu monen muukin 1800-luvun loppupuolella ja ennen ensimmäistä maailmansotaa kirjoittaneen vasemmistolaisen ajattelijan kirjoituksissa. Alempien luokkien emansipaatio yläluokkaisten puolustamasta individualistisesta kilpailusta nähtiin

---

⁶² Crook 2007, 31.

⁶³ Degler 1991, 319.

⁶⁴ Hofstadter 1966, 88-91.

⁶⁵ Hofstadter 1966, 114.

kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kasvattamisen näkökulmasta elintärkeäksi. Mielestäni onkin perusteltua väittää, että sosialististen ajattelijoiden keskeisin tavoite oli kumota evolutiivisen doktriinin tieteellinen perustelu klassisen liberalismiin kilpailuteesille, kuten Hofstadter teoksessaan esittää.⁶⁶ Kropotkinin kaltaiset eläinten käyttäytymistä tutkineet ajattelijat olivat kaikkein lähimpänä darvinistista filosofiaa, mutta heidänkin oli hankala osoittaa havaintojensa välitöntä suhdetta ihmisyhteisön sosiaalisten olojen järjestämiseen. Sosiaalinen insinööritaito, eräänlainen sosiaaliseen suunnitteluun ja järkiperustaiseen sosiaalipoliittiseen toimintaan tähtäävä ajatus, voitiin valjastaa vasemmistolaisten reformistien poliittiseksi välineeksi, mutta kuten sosiaalidarvinistisen keskustelun myöhemmät vaiheet osoittavat, myös lajinjalostukseen tähtäävän rasismin, eugeniikan ja imperialismiin perusteluksi. Kaiken kaikkiaan mielestäni on varsin epäjohdonmukaista esittää, että vasemmistolaisen poliittisen ideologian ja Darwinin biologian välillä olisi mitään yksiselitteistä tai tarkoin korreloivaa yhteyttä.

---

⁶⁶ Hofstadter 1966, 115.

3. PRAGMATISTIT: WILLIAM JAMES JA VAPAA TAHTO

Darwinin, ja myöhemmin Spencerin, kirjoitukset eivät herättäneet ainoastaan luonnontieteilijöiden ja sosiologien kiinnostusta keskusteluun sosiaalisen järjestyksen oikeutuksesta. Antropologit, historioitsijat, ekonomistit ja psykologit koettivat kukin omilla tahoillaan hahmottaa Darwinin havaintojen merkitystä omalle tieteenhaaralleen.⁶⁷ Yksi vahvimista koulukunnista sosiaalidarvinismin ympärillä liikuskelevan väittelyn saralla oli pragmatisteiksi kutsuttu joukko ajattelijoita, keskeisimpänä yhdysvaltalainen psykologi WILLIAM JAMES. Pragmatismissa on yksinkertaistetusti kyse siitä, että pelkkä analyyttinen järki tai abstrakti teoria ei kuvaa todellisuutta riittävän kokonaisvaltaisesti. Vasta kun järkeilyn avulla luotuja abstrakteja malleja sovelletaan käytännössä olemassa oleviin toimijoihin, voidaan todella saada tietoa mallien eksaktista suhteesta todellisuuteen. James halusi irrottautua Spencerin ja Hegelin filosofoiden absoluuttisista ja deterministisistä aineksista ja korostaa erityisesti sosiaalisen ympäristön säädeltävyyttä ja kontrolloitavuutta. Jamesin näkökulmasta Spencer jättää ihmisen vapaan tahdon ja sattuman roolin täysin vaille osaa evoluutioprosessissa ja saa siten koko filosofiansa näyttämään mekaaniselta, monotoniselta ja mustavalkoiselta.⁶⁸ Tietoisuus ja ihmisen kyky vaikuttaa oman ympäristönsä ilmiöihin on se tekijä, jonka vaikutuksia pragmatistit keskittyivät tarkastelemaan. Tähän on melko varmasti ollut osaltaan vaikuttamassa psykologiatieteen uusi aluevaltaus ihmisaivojen neuropsykologisessa tutkimuksessa 1800-luvun puolivälin jälkeen. Ihmisen tietoisuuden korostaminen hänen toimintansa motiivien perimmäisenä agenttina oli suosittu näkökulma sosiologiaan vielä maailmansotienkin aikaan. Esimerkiksi laajalti tunnettu yhdysvaltalainen sosiologi TALCOTT PARSONS kritisoi sosiaalidarvinistisia ajattelijoita anti-intellektualismista ja ihmistoiminnan tietoisuuden merkityksen väheksymisestä ja kannusti humanisteja puolustamaan tietoisuuden asemaa ihmisen toiminnan säätelijänä naturalistien argumentteja vastaan.⁶⁹

William Jamesin luetuin ja arvostetuin teos *The Principles of Psychology* käsittelee yksityiskohtaisesti ihmisen neuropsykologista ja hermostollista rakennetta. Jamesilla oli aikaansa nähden erittäin edistynyt käsitys esimerkiksi ihmisen tietoisuuden ja tahdon olennaisesta asemasta motoristen prosessien hallinnassa. Verrattuna aikaisempaan käsitykseen autonomisemmasta hermotusjärjestelmästä Jamesin näkemys jätti paljon enemmän tilaa ihmisen tahdonalaisille toiminnoille myös yksinkertaisissa kehonhallinnallisissa ilmiöissä.⁷⁰ Jamesin ihmiskuvan tärkeimpiä elementtejä ovat sosiaalisten selviytymiskeinojen taustalla vaikuttavat tunteet, halut ja toiveet. James ei kiellä rationaalisuuden tai laskelmoivan kognition olemassaoloa ja merkitystä päätöksentekoprosesseissa, mutta hänelle järki edustaa ihmismielen

---

⁶⁷ Hofstadter 1966, 4.

⁶⁸ Hofstadter 1966, 124-129.

⁶⁹ Bannister 1979, 247.

⁷⁰ James 1950b, 493-499.

mekaanista ja säännönmukaista puolta. Ihminen ei aina toimi pelkästään rationaalisuutensa varassa, vaan mielellä on aktiivinen rooli hänen motiivinsa muovaajana.⁷¹ Sosiaalisena olentona ihmiselle on tärkeää tiedostaa, miten muut ihmiset häneen suhtautuvat. Ihmisen kaikki sosiaaliset suhteet toisiin ihmisiin ja ryhmiin, joiden toiminnassa hän on mukana, antavat hänelle viitteitä siitä, miten hänen tulisi käyttäytyä tullakseen sosiaalisen yhteisön hyväksytyksi ja huomatuksi jäseneksi.⁷² Tästä syystä ihmisen sosiaalista toimintaa on vaikeampi ennustaa kuin hänen refleksiensä tai aistiensa autonomisia reaktioita. Esimerkiksi eläimiin verrattuna ihmisen kyky liittää kielen avulla merkityksiä toisistaan poikkeaviin ilmiöihin saa hänet toimimaan johdonmukaisemmin ja monipuolisemmin kuin pelkkää tottumusten kaavamaista assosiaatioketjua seuraavat eläimet.⁷³ Samaan perusteluun nojaten Spencerin synteettisen filosofian determinismi on pragmatistien näkökulmasta liian kaavamaista ja ihmismieltä redusoivaa. Erityisesti Spencerin näkemystä mielen toiminnan rajoittamisesta vain kognitiivisten prosessin piiriin James piti liian yksinkertaistettuna, ottaen huomioon, että kaiken päätöksenteon taustalla vaikuttavat myös elämän varrella omaksutut sentimentaalit preferenssit ja vaikuttimet.⁷⁴ Toinen William Jamesiin yhdistetty keskeinen lähestymiskulma ihmispsykologiaan on vaistoteoriaksi kutsuttu malli. Vaistoteorian lähtökohtana on ihmisen viettien ja tietoisuuden autonomisten toimintojen luokittelu hyvin laajalla skaalalla. Esimerkiksi kamppailun, metsästyksen ja pakenemisen vaistot kuuluvat ihmisen keskeisiin primitiivisiin selviytymisvaistoihin ja niillä on ollut suuri rooli ihmisyhteisöjen välisissä konflikteissa läpi tunnetun historian.⁷⁵ Jamesin mukaan ihminen on evolutiivisen taustansa vuoksi psykofyysiseltä kontekstiltään väkivaltainen ja sodasta innostuva. Siksi myös lievempi sosiaalinen kilpailu ja kamppailu tuottavat hänelle primitiivistä nautintoa.⁷⁶ Nykysosiobiologian näkökulmasta metsästysvaisto, oman alueen puolustamisen tarve, kamppailu resursseista ja lisääntymisoikeudesta sekä etnosentrismi ovat edelleen relevantteja ihmisen toimintaa selittäviä tekijöitä, vaikka niiden alkuperäinen tarkoitus onkin jo menettänyt valtaosan merkityksestään.⁷⁷ Mutta onko ihmisen pakko toimia viettiensä ja vaistojensa varassa, vai voiko hän kontrolloida niiden impulsseja?

Toinen yhdysvaltalainen psykologi ja filosofi JOHN DEWEY esittää, että tunteilla ja impulsseilla on tärkeä ja kiistämätön roolinsa ihmisen toiminnan ohjaajina. Näiden tuntemusten rinnalla toimii eräänlainen sosiaalinen älykkyys, jonka avulla ihminen voi oppia ymmärtämään ja säätelemään sosiaalista ympäristöään vastatakseen tuntemuksiensa tarpeisiin. Deweyn mielestä filosofisen keskustelun tulee

---

⁷¹ Hofstadter 1966, 131.

⁷² James 1950a, 293-296.

⁷³ James 1950b, 353-356.

⁷⁴ James 1920, 43-46.

⁷⁵ Crook 2007, 131.

⁷⁶ Crook 2007, 134.

⁷⁷ Crook 2007, 144.

laskeutua epistemologian ja metafysiikan abstraktilta tasolta käytännön teemojen pariin: politiikan, moraalien ja koulutuksen tulisi olla yhteiskunnallisen keskustelun pääasioita.⁷⁸ Jamesin ja Deweyn merkittävin panos sosiaalidarvinistiseen keskusteluun on heidän kykynsä kyseenalaistaa Spencerin filosofian keskeinen ydin: vahvimpien selviytymisen periaate. Pragmatistinen koulukunta ottaa käyttöönsä kamppailukompetenssin määrittämiseksi paljon laajemman ja ympäristötekijät huomioon ottavan mallin. Pragmatistisesta näkökulmasta yksilön moraalit, sosiaalisuus ja eettinen ymmärrys näyttävät vähintäänkin yhtä olennaisina kilpailukyvyyn mittareina kuin rationaalisuus ja ahkeruuskin, saati taloudellinen menestys.⁷⁹ Ihmisyksilön kokonaiskompetenssi muodostuu siis hänen kyvystään säädellä ympäristönsä oloja vastaamaan yleistä mielipidettä. Keskeistä roolia tuossa prosessissa näyttelee kasvatuksen ja koulutuksen tuottama kokonaisnäkemys sosiaalisen todellisuuden rakenteesta, eikä biologinen determinismi, kuten spenceriläisyydessä tai Sumnerin filosofiassa.⁸⁰ Tässä suhteessa pragmatistinen koulukunta on huomattavasti lähempänä reformistista näkemystä sosiaalidarvinismista kuin Spencerin tai Sumnerin filosofiaa.

Ihmisen vapaan tahdon ja sosiaalisen ympäristön hallinnan kyvyn korostaminen saattaa nykytietämyksen valossa näyttää itsestään selvältä lähtökohdalta, mutta 1900-luvun taitteen molemmilla puolilla Darwinin biologisten löydösten tieteellisiä seurauksia ei vielä pystytty kokonaisuudessaan hahmottamaan. Jälleen kerran Spencerin synteettisen filosofian ja Sumnerin sosiaalisen determinismin malthusilainen fatalismin elementti on se olennainen tekijä, jota vastaan pragmatistinen koulukunta hyökkää. Ihmisolennon hahmottaminen materialistisena objektina, jonka luonnollisena kohtalona on seurata biologisen determinismin ehdottomia lakeja, on ihmisen psykologisten ominaisuuksien huomiotta jättäminen. Eritoten James toteaa, että ”vahvimpien” arvoja ja asenteita ei voi ennalta määrätä, vaan itse kunkin tulisi edustaa omien subjektiivisten kokemustensa mukaista maailmankatsomusta deterministisistä ennustuksista huolimatta. Vasta aika näyttää, mitkä ominaisuudet nousevat vahvimiksi sosiaalisessa kamppailussa.⁸¹ Spencer ja Sumner eivät kuitenkaan sulje kokonaan pois kilpailussa häviävien yksilöiden mahdollisuutta parantaa mahdollisuuksiaan selvittäen kamppailusta omaksumalla ominaisuuksia, joiden avulla heidän on mahdollista jalostaa itseään lajin edustajina. Tilanne on oikeastaan päinvastoin. Erityisesti Spencer korostaa, että yksilön on mahdollista saavuttaa edullisempi asema sosiaalisessa kamppailussa. Hän vain ei hyväksy valtion lainsäädännöllistä asemaa tuon kilpailukyvyyn parantamisen tukijana ja valvojana. On tärkeää muistaa, että Spencerin ja Sumnerin filosofiset pohdinnat liittyvät olennaisesti sosioekonomisen sfäärin ja sosiaalipoliittisen päätöksenteon teemoihin, eikä niitä mahdollisesti ole

---

⁷⁸ Hofstadter 1966, 137-138.

⁷⁹ Hofstadter 1966, 139.

⁸⁰ Hofstadter 1966, 140.

⁸¹ James 1920, 148-149.

tarkoitukseen ymmärtää kokonaisvaltaisena poikkitieteellisenä maailmanselityksenä. Myös Jamesin ja Deweyn kaltaisten pragmatistien tarkoituksena on ennen kaikkea vaikuttaa intellektuellien näkemyksiin sosiaali- ja talouspoliittisesta päätöksenteosta, mutta valtaosa pragmatistien kritiikistä sijoittuu kuitenkin paljon laajempaan filosofiseen viitekehykseen.

Lisäksi pragmatismi on tässä tutkielmassa käsitellyistä näkökulmista kaikkein kauimpana Darwinin havainnoista, mitä tulee teosten *On the Origin of Species* ja *Descent of Man* sanomaan. Reformistidarvinistit ja pragmatistit operoivat pitkälti Darwinin esittämien väitteiden ulkopuolella puhuessaan ihmisen sosiaalisen älykkyyden ja kommunikaatiokyvyn aikaansaamasta evoluutioloikasta ja korkeampien sivilisaatioiden saavuttamasta järjen, rauhan ja harmonian tilasta⁸². Tätä luentaa Darwinista kutsutaan elevationismiksi⁸³. Vaikka William James ja John Dewey osallistuivat monien aikalaistensa intellektuellien tavoin keskusteluun sosiaalidarvinismista, olisi mielestäni erittäin epäjohdonmukaista olettaa heidän edustaneen sosiaalidarvinistista filosofiaa omien maailmankuviansa puitteissa. Pragmatistinen tapa tarkastella yhteiskunnallisia kysymyksiä tuli jäädäkseen osaksi amerikkalaista filosofiaa ja sillä on pitkät perinteet useilla ihmisen toimintaa tutkivilla tieteenaloilla. Mitä tulee sosiaalidarvinistiseen keskusteluun 1900-luvun taitteessa, sen painopisteet olivat erityisesti ihmisen psykologisten ominaisuuksien ja niiden sosiaalisen koheesioon vaikuttavien tekijöiden esiintuomisessa darvinististen havaintojen tieteellisen perinnön omimisen sijaan. Tässä vaiheessa on mielestäni varsin selvää, että sosiaalidarvinismin käsitteellinen määrittäminen on lähestulkoon mahdotonta pelkästään Darwinin löydösten valossa. Sosiaalidarvinismi sisältää ideologiana valtavan määrän keskenään eksklusiivisia ja ristiriitaisia näkökulmia sosiaali- ja talouspoliittisiin kysymyksiin, ihmistieteisiin ja luonnontieteeseen. Vaikuttaisi siltä, että sosiaalidarvinismin negatiivinen stigma, josta esimerkiksi Spencer ja Ward halusivat kuumeisesti päästä eroon, syntyi todella vasta ensimmäisen maailmansodan puhjetessa ja positivististen ihmiskäsitysten joutuessa koetukselle koko sivistyneen läntisen kulttuuripiirin ajautuessa mittakaavaltaan ennennäkemättömään konfliktiin.

---

⁸² Crook 2007, 16.

⁸³ Vrt. generalismi, jonka luenta Darwinista perustuu ajatukseen hänen biologisten havaintojensa yleismaailmallisesta pätevydestä ihmis- ja eläinkunnan ilmiöissä.

LOPPULAUSE

Sosiaalidarvinismin aatteellista sisältöä on vaikea hahmottaa yksiselitteisesti, sillä sen piirissä kirjoittaneet ajattelijat kuuluvat niin valtavan laajaan kirjoon poliittisia, yhteiskunnallisia, taloudellisia ja uskonnollisia näkemyksiä. Tyypillisimmillään kuvaukset sosiaalidarvinismista rajoittuvat anakronistisiin stereotyyppioihin tunteettomista talousliberaaleista ja zoologiseen reduktionismiin, jonka pääargumenttina on sosiaalidarvinismin ihmislajia eläimellistävä ja väheksyvä näkemys. Kuten tutkielmasta käy ilmi, valtaosa sosiaalidarvinistisen ideologian omaksujiksi luetuista ajattelijoina ei ole maailmankuvaan erityisen darvinistisia. Pikemminkin jako käy klassisen talousliberalismin ja malthusilaisuuden elementtejä yhdistelevien filosofioiden ja reformistisia talouspoliittisia ohjelmia kannattavien ajattelijoiden välillä, eikä Darwinin biologialla ole tuossa sosiaali- ja talouspoliittisessa keskustelussa kuin muodollinen asema. Darwinististen käsitteiden soveltaminen yhteiskuntatieteisiin on nähtävä lähinnä poliittisena tavoitteena saada Darwinin tieteellisen arvostuksen tuki kunkin vaikuttajan oman filosofian ja maailmankatsomuksen tueksi.

Reformistiset koulukunnat pelkäsivät Darwinin viitoittaman luonnontieteen ottavan yliotteen humanistisista tieteistä, ja kyseinen pelko ei ollut täysin aiheeton. Kehittyvillä oleva aivotiede tuki sosiobiologista atavistista tulkintaa ihmisestä, ja 1900-luvun taitteen jälkeiset tapahtumat osoittivat kriittisimpien ajattelijoiden huolen varsin todelliseksi. Darwinismin luonne on aina luennasta riippuen dualistinen, sillä sen biologinen ulottuvuus perustuu hyvinkin tarkasti määriteltyihin lainalaisuuksiin, mutta toisaalta sen sosiaaliset sovellukset ihmisyhteisössä eivät vaikuta täsmällisesti vastaavan eläinkunnassa tapahtuvia ilmiöitä. Tämän dualismin seurauksena Darwinin biologiasta pystyttiin etsimään perusteluita toisiinsa täysin vastakkaisesti suhtautuviin filosofioihin. Spencerin individualistinen filosofia kävi hyvin kaupaksi Yhdysvalloissa, jossa ”oman onnensa seppä” – periaate kannatteli yksilökeskeistä ja talousliberaalia luentaa Darwinista. Sosialistiset ja reformistiset koulukunnat puolestaan saivat argumentteihinsa tukea eläinkunnassa ilmenevästä yhteistyön ja lajisympatian elementeistä.

Sosiaalidarvinismilla on laajan aatteellisen pohjansa vuoksi olemassa vähintään yhtä perusteltu tai perustelematon vasemmistolainen luentansa kuin mikä tahansa muukin ideologisesti sävyttynyt luenta. Angloamerikkalaisessa kontekstissaan vasemmistolaiset poliittiset ajattelijat kuuluivat selvästi niihin koulukuntiin, jotka näkivät Darwinin havaintojen olevan ennen kaikkea todiste alempien luokkien koulutuksen ja heidän sosioekonomisen ympäristönsä parantamisen tarpeesta kokonaisyhteiskunnan lisäämiseksi. Vasemmistolaisessa luennassa ihmislaji nähtiin joko henkisten kykyjensä vuoksi eläinkuntaa koskevasta luonnonvalinnasta irrallisena olentona tai ainakin järkensä ja empatiatunteensa avulla oman

lajinsa sisäistä sosiaalista kamppailua rajoittavana, tiedostavana toimijana. Useimmat sosiaalisen reformin kannalla olevat ajattelijat saivat sosiaalidarvinismin stigmasta poliittisen lyömäaseen, jolla he pystyivät vaikeuttamaan talousliberaalien ja individualististen arvojen juurtumista angloamerikkalaisen intellektualismin aatteelliseen perustaan.

Siinä missä Richard Hofstadterin toisen maailmansodan kuluessa esittämä katsaus sosiaalidarvinistiseen keskusteluun vahvisti 1900-luvun taitteen jälkeen syntynyttä kuvaa sosiaalidarvinismista eriarvoisuuden ja riistokapitalistisen poliittisen näkemyksen airuesta, näki yli kolme vuosikymmentä myöhemmin kirjoittanut Robert C. Bannister sosiaalidarvinismin myytinomaisena ilmiönä. Molemmat näkökulmat ovat sikäli perusteltuja, että sosiaalidarvinismin historiallinen ja aatteellinen konteksti poikkeavat hieman toisistaan. Hofstadter oli todistamassa sosiaalidarvinismin synkimpien johdannaisten, kuten rotuhygienian ja natsismin konkreettista toteutumista ja toisaalta Bannister kykeni johdonmukaisesti osoittamaan, että sosiaalidarvinismilla oli hyvin vähän tekemistä Darwinin kanssa ja paljon enemmän yhteistä tyypillisen antagonistisen ja propagandistisen politiikanteon kanssa. Myytti tai ei, sosiaalidarvinismin ympärillä käytyä intellektuellia keskustelua 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä voi tuskin kuvailla vähäpätöiseksi poliittiseksi loanheitoksi tai filosofiselta sisällöltään köyhäksi.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I LÄHTEET

James, William 1920: *Collected Essays And Reviews By William James*. Longmans, Green & co., London.

James, William 1950a: *The Principles of Psychology – Volume One*. Republication of the work published by Henry Holt and Company in 1890. Dover Publications, Inc., New York.

James, William 1950b: *The Principles of Psychology – Volume Two*. Republication of the work published by Henry Holt and Company in 1890. Dover Publications, Inc., New York.

II TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Bannister, Robert C. 1979: *Social Darwinism – Science and Myth in Anglo-American Social Thought*. Temple University Press, Philadelphia.

Crook, Paul 2007: *Darwin's Coat-Tails – Essays on Social Darwinism*. Peter Lang Publishing, Inc., New York.

Degler, Carl N. 1991: *In Search of Human Nature – The Decline and Revival of Darwinism in American Social Thought*. Oxford University Press, New York.

Hofstadter, Richard 1966: *Social Darwinism in American Thought*. Beacon Press, Boston.